

Далеко не останню роль в історії японської цивілізації відіграє процес споглядання як взаємозв'язок духовного з фізичним, який був завжди, але зазнав найбільшого впливу саме за часів самоізоляції. Синтоїзм позиціонувався як короткотривале виняткове порозуміння з буддизмом – з одного боку, та гармонії з природою – з іншого. У цьому вбачаємо поєднання у світогляді японців раціонального та ірраціонального, де синтоїзм тлумачиться як категорія сталості, а сама релігія виступає як шлях до подолання криз або особистих проблем.

Таким чином, можемо констатувати, що прояви екзистенційності японців – виняткове явище. Його унікальність проявляється через гармонізацію усього, що мають японці, так само, як і самих себе; вони пропускають усе через себе. Фактично екзистенційність виступає як складова трансформації японців у напрямку гармонізації в умовах межових ситуацій. Життя японців – це той хаос, який їх озброїв. Саме ці чинники і сформували їх сутність, волю та гармонію.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-21>

Долик О. С.

*студент IV курсу історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ЗАМОРСЬКІ ПОХОДИ ЧЖЕН ХЕ (1405–1433 РР.): ВІЙСЬКОВИЙ АСПЕКТ КАМПАНІЙ

Зовнішня політика перших імператорів із династії Мін (1368–1644 рр.) була спрямована на розширення геополітичного впливу Піднебесної у країнах «Південних Морів» та акваторії Індійського океану. Яскравим її проявом стала організація у 1405–1433 рр. семи масштабних експедицій величезного флоту під керівництвом придворного євнуха Чжен Хе (1371–1433) [1, с. 59–63]. Ці кампанії мали на меті дипломатичним шляхом збільшити число підвладних Китаю народів за морем та залучити їх до сфери його політичних, економічних і культурних впливів [5, р. 327–347].

Подорожі Чжен Хе в історіографії здобули репутацію загалом мирних дипломатичних і торгівельних місій [2, р. 28–29] та часто протиставляються колоніальній експансії держав Заходу. Втім, не

можна випускати з уваги той факт, що значну частину особового складу китайського флоту становили військові загони, а самі експедиції супроводжувалися низкою конфліктів та збройних сутичок. Це зумовлює потребу в переосмисленні традиційного підходу до визначення характеру заморських походів Чжен Хе та вимагає детальнішого розгляду військового аспекту цієї проблеми.

Історична хроніка XVIII ст. «Історія династії Мін» (кит. 明史) оцінює загальну чисельність екіпажу кораблів Чжен Хе у 27800 осіб [10], не конкретизуючи, яку саме частку становили військові підрозділи. Проте, із анналів «Правдиві записи династії Мін» (кит. 明實錄) дізнаємося, що *«10 тис. відбірних воїнів було відправлено в «Західний Океан...»* [9]. Відтак, військовий контингент, ймовірно, складав майже третину особового складу. Його організація, очевидно, виглядала наступним чином: верховне командування у своїх руках зосереджували два військові губернатори *чжіхуїші* (кит. 指揮使), кожен із яких мав у своєму розпорядженні 5 тис. воїнів; далі за ієрархією йшли тисячники *цянью* (кит. 千戶), сотники *байху* (кит. 百戶) та десятники *сяоці* (кит. 小旗) [8, р. 234]. Це відповідало внутрішній структурі берегової охорони *вей-со* (кит. 衛所), яка існувала від початку правління династії Мін і охоплювала як сухопутні, так і військово-морські сили.

Переважна більшість озброєних загонів знаходилася на борту військових суден *чжанчуань* (кит. 戰船), призначених як для ведення відкритих морських боїв, так і для висадки десанту. Основу захисного спорядження китайських воїнів складав панцир пластинчастого типу, металевий шолом, а також поручі та наголінники із заліза або товстої шкіри. Традиційне озброєння (мечі, списи, алебарди, луки та арбалети) доповнювалося пороховими гранатами та ручними бомбардами [6, р. 121–137]. Не виключається й використання малокаліберних гармат.

Слід наголосити на тому, що перед Чжен Хе стояло завдання показової демонстрації могутності та величчя Мінської імперії перед народами Південно-Східної Азії, Індії, Персії, Аравії та Східної Африки. «Історія династії Мін» повідомляє, що імператор Чжу Ді (1402–1424 рр.) *«прагнув продемонструвати варварським державам силу свого війська, багатство та могутність Китаю...»* [10]. Присутність численного військового контингенту, таким чином, мала б схилити тамтешніх правителів до співпраці та добровільного визнання над собою сюзеренітету китайського імператора, відповідно до засад т. зв. «данницької системи» (кит. 朝貢體系), що передбачала верховенство «Сина Неба» над усім світом [3, р. 135–148]. Щоправда, прихильність, з якою китайських дипломатів зустрічали у більшості

заморських держав, пояснюється швидше особистим зацікавленням іноземних володарів у налагодженні торгівлі з Китаєм та отриманні його заступництва для досягнення певних власних політичних цілей, аніж страхом перед військовою потугою Піднебесної. Тим не менш, недооцінювати цей фактор, у будь-якому випадку, не варто.

Окрім демонстрації сили, наявність на борту кораблів Чжен Хе військових підрозділів переслідувала практичні цілі. Йдеться, перш за все, про забезпечення захисту флоту, з огляду на те, що води Південно-Китайського моря та Малаккської протоки з давніх часів були осередком піратства. Так, під час першої подорожі (1405–1407 рр.) китайський флот поблизу узбережжя о. Суматра був атакований силами місцевого пірата Чень Цзу-ї, який, згідно з «Історією династії Мін», *«таємно задумав напасти та вчинити розбій...»* [10]. Чжен Хе, однак, вдалося відбити напад та вщент розгромити ворога.

Разом із тим, є підстави припускати, що військові дії китайців проти морських розбійників регіону не обмежувалися самозахистом, а мала місце організована боротьба з піратством. На меморіальній стелі у Чанле, встановленій за наказом адмірала перед початком останньої експедиції (1431–1433 рр.), міститься згадка про те, що *«негідні варвари, котрі займалися розбоєм на морях, були знищені, а морські шляхи знову стали безпечними...»* [2, р. 196]. Можливо, окремим ескадрам Чжен Хе було доручено в ході кампаній знищувати розрізнені піратські флотилії, які траплялися їм на шляху, хоча це питання вимагає глибшого дослідження. Так чи інакше, безпека маршрутів та вільне судноплавство повністю відповідали стратегічним інтересам Китаю, який прагнув збагачуватися на морській торгівлі з державами регіону.

Наостанок, військові ресурси дозволяли Чжен Хе застосувати силу у випадку ворожого ставлення до себе з боку заморських правителів, хоча до таких заходів він вдавався лише за надзвичайних обставин. Тим не менш, відомо про два випадки, коли адмірал діяв методами збройного втручання. Перший із них мав місце на о. Цейлон під час третьої подорожі (1409–1411 рр.). Загони Чжен Хе в ході бою захопили м. Котте, правитель якого, на ім'я Алагакконара, перед цим відкрито образив та прогнав китайських послів і навіть мав намір пограбувати їх [7, р. 168–171]. Китайці, проте, не стали встановлювати свою владу на острові, а обмежилися ув'язненням Алагакконари, якого, за свідченням Фей Сіня (одного із учасників експедиції), *«відвезли до Піднебесної, де він постав перед обличчям імператора... Його провини були прощені і йому дозволили повернутися на Батьківщину...»* [4, р. 65]. Певна річ, що це був умілий політичний хід, який мав продемонструвати сусіднім

державам як силу, так і милосердя «Сина Неба» та застерегти їх від наслідків відвертої непокори.

Інше збройне зіткнення відбулося в ході четвертого походу (1413–1415 рр.). Під час чергового візиту на Суматру Чжен Хе був змушений втрутитися у міжусобицю в князівстві Самудера, де повстанець Секандер скинув з престолу законного правителя Зайн аль-Абідіна. Коли адмірал відмовився мати справу з узурпатором та піднести йому дари, той напав на китайський табір, але був розбитий, взятий у полон і згодом показово страчений [2, р. 79–81]. Смертний вирок, винесений Секандеру, вочевидь, покликаний був утвердити образ Китаю як поборника легітимності верховної влади та усталеного порядку.

У підсумку, зазначимо, що кампанії 1405–1433 рр. були дієвим інструментом заморської експансії Мінської імперії, яка поєднувала дипломатію та торгівлю з військово-політичним впливом і захистом морських шляхів. Хоча Китай не мав наміру силою зброї підкорювати дрібні заморські держави, конфлікти із місцевими правителями на Цейлоні та Суматрі засвідчили його готовність рішуче захищати свої позиції та престиж. Водночас Чжен Хе діяв надзвичайно обережно, уникаючи відкритої агресії та вміло змушуючи своїх супротивників робити перший крок. Відтак, військовий компонент його подорожей варто розглядати як важливий чинник зміцнення міжнародного авторитету та геополітичного впливу Китаю епохи Мін у басейні Південно-Китайського моря та Індійського океану.

Література:

1. Долик О. Життя та діяльність Чжен Хе: шлях від в'язня до адмірала. *VIII Конгрес сходовознавців* : збірник матеріалів (20 грудня 2024 року). Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 59-63.
2. Dreyer E. Zheng He, China, and the Oceans in the Early Ming Dynasty (1405-1433). New York: Pearson Longman, 2007. 237 p.
3. Fairbank J. and Teng S. On the Ch'ing Tributary System. *Harvard Journal of Asiatic Studies*. 1941. Vol. 6. No 2. P. 135–246.
4. Fei Xin. Hsing-Ch'a Sheng-Lan / Translated by Mills J. Cambridge: University Press, 1996. 153 p.
5. Finlay R. The Voyages of Zheng He: Ideology, State Power and Maritime Trade in Ming China. *Journal of The Historical Society*. 2008. № 8. P. 327–347.
6. Lo Jung-pang. Empire in the Western Ocean: Sea Power and the Early Ming Navy (1355-1449). Sha-Tin: Chinese University of Hong Kong Press, 2023. 298 p.

7. Sen. T. Zheng He's Military Interventions in South Asia (1405–1433). *China and Asia*. 2019. № 1. P. 158-191.

8. The Maritime Defense of China: Ming General Qi Jiguang and Beyond / Ed. by Sim T. Singapore: Springer Nature, 2017. 277 p.

9. Wade G. Southeast Asia in the Ming Shi-lu: An Open Access Resource. *The National University of Singapore E-Press*. October 28, 2025. URL: <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/xuan-de/year-2-month-3-day-2>

10. 明史卷三百〇四 列傳第一百九十二 宦官一 鄭和 金英 王振 曹吉祥 懷恩 汪直 梁芳 何鼎 李廣 蔣琮 劉瑾 張永 谷大用 History of Ming. Vol. 304. *Chinese Notes*. October 28, 2025. URL: <https://chinesenotes.com/mingshi/mingshi304.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-22>

Дубій А. А.

в. о. доцента

Національної музичної академії України

імені П. І. Чайковського

м. Київ, Україна

МУЗИЧНА НУМІЗМАТИКА СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ ЯК МОВА САКРАЛЬНИХ СИМВОЛІВ

У культурному просторі Стародавньої Індії музика сприймалася як першооснова буття, як принцип, що передує світові і водночас пронизує його. Мислення давньоіндійських традицій – від ведичної до шиваїтської та ранньобуддійської – трактує звук (*nāda*) не як естетичну категорію, а як космогонічну реальність, з якої розгортається світ [1, с. 108]. Саме тому музичні інструменти в індійській іконографії не є лише предметами мистецтва: вони виконують роль сакральних атрибутів, здатних фіксувати певну форму божественної присутності. Монетні зображення виступають своєрідним «богословським письмом», в якому музичні символи фіксують божественну присутність, що легітимізує політичну владу.

Особливо виразно це проявляється у двох нумізматичних пам'ятках: золотому динарі імператора Канішки I (127–151 pp.) із постаттю **Шиви** (бактрійською *ОНРО*, *Oesho*), що тримає **дамару** (санскр. डमरु, *damaru*, «барабан у формі пісочного годинника») (рис. 1) та золотому динарі імператора Самудрагупти (344–378 pp.), де правитель